

מתחת לתל

דוד מרקיש

מרוסית: יעקב כסר

אני יהודי זקן. בעצמי שכחתי בן כמה. כמעט שכחתי. שנה יותר, שנה פחות, מה זה כבר משנה? לגזע-עצים יש טבעות. ואצלנו? — הפרעות קצב בדרימת הדם ללב.

אם אתה יותר מבן שמונים או בן שמונה, איך שום הברל. מבוגר בשנה, או צעיר בשנה. במקרה האחר, המוות עדיין אינו נראה לעין, ובשני אתה מתרגל אליו, כמו לבן-דוד, נאמר.

ובכן, אני לא זוכר בדיוק בן כמה אני, אבל יודע במדויק כמה שנים עברתי בתוך קברך. כל אותן שנים בהן "ישבתי" — שבע-עשרה שנים, ארבעה חודשים ושנים-עשר יום — מצלצול עד צלצול.

איך כמעט דבר שלא "ישבתי" עליו — על ציונות, על טרזקזים, על סטיות מן הקו, על בונדרים. במלה אחת — "ישבתי" בעד הקומוניזם. משום שקודם כל אני מאמץ שעוד יהיה טוב, ושנית — משך כל אותן שנים קברתי את בוני הקומוניזם — חוטבי היערות, כורים ואפילו סוללי מסילת הברזל אל גורילסק ימח-שמה. הרי בלי לקבור בני-אדם אי-אפשר לבנות שום-דבר. אפילו לא קומוניזם.

אם ירצה גורבאצ'וב להעניק לי אות הצטיינות עבור כל אלה עכשיו — וודאי שאקח.

אצלנו בצפון, אחרי וורקוטה, מפקד המחנה שלנו ששמו היה מעניין במיוחד — פרבינוס* קראו לו — ושהיה קרוב משפחה של נהג קטר מוכר שסטאלין בעצמו לחץ את ידו, אהב לחזור ולומר לנו לפני פיזור המסדרים: ככלות הכול, לכל אדם סובייטי, אסיר או לא אסיר, יש זכות למקום מתחת לתל.

זו היתה דרך ההתבדחות שלו. במקום "מקום מתחת לשמש" — "מקום מתחת לתל". כלומר בבית-הקברות של המחנה. שמש הרי בכלל לא היתה לנו. עשרה חודשים חורף וכל היתר — קרץ. בערך כמו בקולימה. אז איזה מקום מתחת לשמש כבר יכול להיות?

ואני, בתוך קברך, היתה לי הרבה עבודה. אתה מכיר בוודאי את אימרת המחנות: "מי שאינו עובד אינו אוכל". אני עברתי ולכן האכילו אותי. איש לא נשאר אצלי בלתי קבור. את כולם הבאתי למנוחה נכונה מתחת לתל. את כולם. בלי יוצא-מן-הכלל.

בשנת חמישים קברתי נערה יפהפיה אחת. ואריה. יפהפיה רוסית אמיתית. שער משי זהוב. גזע עץ מעץ אותה בעת עקירת יער. לא היתה בת עשרים אפילו. ממש ילדה. והשער הזה. לא היה לי חשק לקבור אותה. עד-כדי-כך יפה. אתה וודאי מבין שאצלנו שם לא טיהרו ולא רחצו. שלט-קרח קטן וממוספר הצמידו אל הרגל וגמרנו. אבל היא היתה כל-כך נקיה, כאילו משיש. רק מעוכה בגבה, במקום בו פגע העץ ונקב קטן בחזה, בנקודה בה דקר אותה השומר בכירונט, כדי לבדוק. ממש כמו אצל ישו, סליחה על הביטוי.

הוואריה הזאת היתה בתו של גנרל מפורסם — מייסניקוב — שגר במוסקוה. היא קיבלה בסך-הכל עשר שנים על בריחה. אתה מבין? סיפיה בריחה על השלטון הסובייטי וקיבלה עשר שנים. יכול להיות שהיתה יצאת מזה לולא העץ הזה, אבל מה טעם לדבר עכשיו על אילו ואולי...

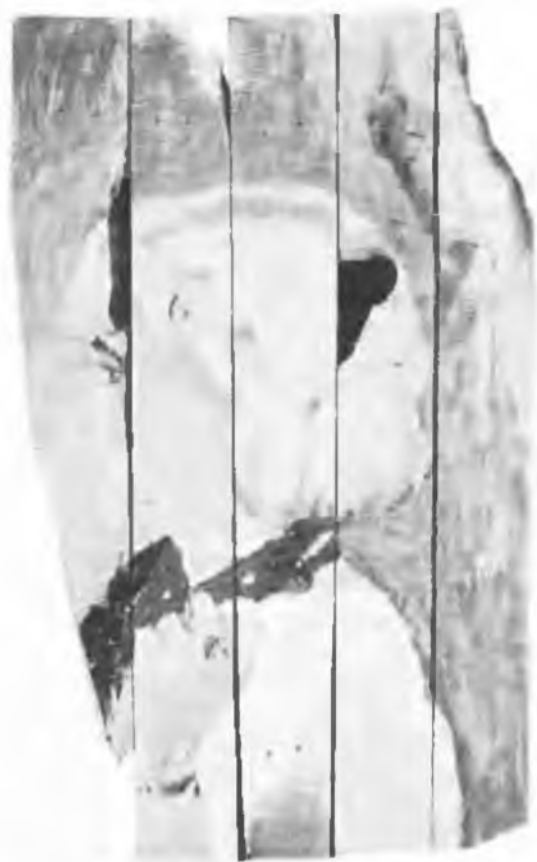
משום-מה התחשק לי לזכור את מקום קבורתה. לסמן אותה. בעצמי איני יודע למה. הרי לא האמנתי שפעם אצא משם חי.

קברתי אותה בקצה בית-הקברות. במקום בו מתחיל המדרון של התל. שם, מתחת לאבן הדומה לפרה הרוכצת על הארץ. כי איך קברנו? לא סימנו על הקברים — מי הוא מי. זה היה אסור עפ"י התקנה. במחנות-ריכח אחרים היו תוקעים לפעמים יתד עם שלט ועליו המספר האישי. אותו שלט קטן כמו זה הנקשר לרגלו של המת.

אבל מפקד המחנה שלנו — פרבינוס, אסר על-כך.

ובכן, אני את ואריה קברתי ואמרתיו את התפילה היהודית שלנו, הרי בסופו של-דבר כל בני-האדם שונים ולכל אחד אותו אלוהים, לא? ואת הקבר סימנתי, ומשום-מה זכרתי. אלוהים יודע למה.

ב-1953 פשט המשופם את רגליו, וב-1956 כבר הייתי כחף. טיהרו אותי מכל הסעיפים, אפילו מסעיף הבונדרים. נסעתי אז למוסקוה. ידעתי לשם-מה. במשך שבעים חופשתי את הטלפון של גנרל מייסניקוב. טלפון של גנרל בשורות פעיל לא קל למצוא במוסקוה, קל וחומר כשמדובר כאחד מבתי — קברך שזה עתה הגיע ממחנה-ריכח. אבל זמנים אלה אינם הזמנים שהיו, ולי

היה אישור בידי בו נאמר ש"ישבתי" בטעות. הלכתי למשרד ההגנה, ושם הרצו אותי ממקום למקום, כאילו הייתי תרנגולת. אולי חשבו שאני מרגל. מי יודע?

ואני הצגתי לעיני כל את האישור שלי ושאלתי על גנרל מייסניקוב.

תל השאלה — לשם מה הוא נחף לך? — אף לא מילה. לו סיפרתי, היו סוגרים אותי שוב, וגם את הגנרל בעצמו. לכן אמרתי — בעניין אישי בעל חשיבות עליונה, והייתי מציג את האישור שלי.

בסופו-של-דבר נחננו לי את הטלפון שלו, ואני צלצלתי אליו ואמרתי —

אזרח גנרל, אני הוא זה שקבר את בתך. הוא שתק רגע ואחר-כך אמר: לא יכול להיות.

וכי למה לא יכול להיות? למה יש בכך משהו בלתי-אפשרי כל-כך?

לא אותו שאלתי, כמובן, אלא את עצמי, ולגנרל אמרתי: אני יהודי מאמץ וקברך במקצועי, חיה יכול להיות. אז אמר לי שיבוא אלי ויסע אותי אליו.

לא אתחיל לתאר לך איזו דירה יש לו, בשכיל מה זה טוב?

הוא הושיב אותי ליד השולחן תצויה עלי: ספר את הכל. ואני סיפרתי לו

הכל. לא תאמין, הוא בכה, ואני ליטפתי אתג בו. הוא שאל: אתה יכול

להראות לי את מקום הקבר? אני אקבל אישור להעביר את העצמות ולקבור

אותן בבית-קברות במוסקוה. עצמות אמר, באילו עצמות מדובר צפונית

לורוקוטה? אנשים נחים שם באדמה כמו שביבי עץ. אפילו התולעים לא

יכולות לחיות בקור ההוא. כמו ממותות מאובנות שוכבים.

אני הסכמתי. הרי לשם-כך חיפשתי אותו. הסכמתי ואמרתי: אני קברתי את

בתך ואני הוא שאוציא אותה. אבל, אזרח גנרל, שם, מתחת לתל, שוכב

יהודי זקן אחד, אדם קדוש שאנחנו מכנים בשם "צדיק". ובשבילו, בשביל

צדיק כזה, לשכב שם, סליחה על הביטוי, בין גויים, זה אסון נורא. אני מבקש

ממך, אזרח גנרל, הרשה לי לחשוף גם יהודי קדוש זה שלנו.

הגנרל הקשיב לי בתשומת-לב ואמר: אני מרשה. ואז קיבלתי אומץ ואמרתי

— אבל אפילו לך לא ירשו להוציא משם יהודי. אין טעם לבקש. בוא

ונסכים בינינו שאני אחשוף אותך כשקט ואת עצמותיו נניח בתוך הארון של

בתך, יחד עם עצמותיה, ובמוסקוה, אקבור אותך בבית-הקברות היהודי, בין

אנשיו. מעשה חסד גדול יהיה זה מצדך, אזרח גנרל.

הוא התבונן בי כאילו הייתי מטורף שנפל עליו ישר מן השמיים, אבל אחר-

כך חתך בדעתו, ואמר: בסדר. אני מסכים.

היינו אמורים לטוס כעבור שבוע. קניתי ארון מתים גדול. הגדול מבין אלה

שהיו למכירה. בארון כזה ניתן היה להניח אפילו ארבעה אסירים, ולי נחנף

היה רק הצדיק האחד אותו קברתי כמו יד ביתי 1948.

על-סף הנסיעה צלצלתי לגנרל מייסניקוב ואמרתי לו שקניתי ארון מתים

ושחבל בסדר. למחרת אמורים היינו להיפגש ולטוס לורוקוטה, להביא משם

את בתו ואת הצדיק שלנו.

כאוות לילה מת הגנרל מייסניקוב מהתקף לב בדירתו.

הלכתי לבית-הקברות, השלכתי חופן אדמה אל תוך קברו ובכיתי על האי-

צדק שבחיים.

* רשם נגור מהמלה הרוסית — פרבט שמשמעותה, בן היער — להסית, לשסע, להרוג וכיוצא בזה. להפסיק וכיוצא בזה.